

Л. О. Кустрич,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

L. Kustrich,
PhD (Economics), Associate Professor department of management
Uman National University of Horticulture, Uman

THE ECONOMIC EVALUATION INTRODUCTION OF INNOVATIVE STRATEGIES IN ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті визначено сутність та етапи формування стратегії інноваційного розвитку. Визначено, що формування ефективного управління товарним виробництвом сільськогосподарських підприємств Черкаської області передбачає нові підходи до оцінки організаційно-економічних умов виробництва, конкурентних позицій сільськогосподарських товаровиробників, кон'юнктури аграрного ринку в регіоні.

Проаналізовано інноваційні підходи щодо оцінки інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні. Запропоновано для визначення ефективності функціонування сільськогосподарського підприємства в ринковому середовищі використовувати систему показників, які слід розділити на дві підгрупи: показники економічної ефективності і показники соціальної ефективності.

Встановлено, що для сільськогосподарських підприємств важливо мати такий склад аграрного асортименту, який забезпечує протягом тривалого періоду постійне перевищення доходів над витратами, тобто вирішення їх стратегічних цілей і завдань. Обґрунтовано теоретико-методичні основи і надано практичні рекомендації щодо формування та реалізації стратегій інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

The article defines the essence and stages of formation of the strategy of innovation development. It is determined that formation of effective management of commodity production of agricultural enterprises of Cherkasy region provides new approaches to the assessment of the organizational and economic conditions of production, the competitive position of agricultural producers, the state of the agrarian market in the region.

The innovative approaches to assessing the innovation development of agricultural enterprises at the regional level are analyzed. It is proposed to use the system of indicators for determining the efficiency of functioning of an agricultural enterprise in a market environment, which should be divided into two subgroups: indicators of economic efficiency and indicators of social efficiency.

It has been established that it is important for agricultural enterprises to have such an inventory of agrarian assortment, which provides for a long period of continuous excess of income over costs, that is, the solution to their strategic goals and objectives. The theoretical and methodological foundations are grounded and practical recommendations on the formation and implementation of strategies of innovative development of agricultural enterprises are given.

Ключові слова: сільське господарство, підприємство, діяльність, управління, ефективність, потенціал, ресурс, інновація, стратегія.

Key words: agriculture, enterprise, activity, management, efficiency, potential, resource, innovation, strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інноваційний шлях розвитку є одним із головних факторів формування конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва, забезпечення економічного зростання і соціального прогресу нашої країни. В умовах економічних трансформацій сільськогосподарської галузі України зростає значення інноваційної діяльності, яка охоплює наукові дослідження й розробки та використання нововведень у господарській сфері. Сільськогосподарські підприємства України перебувають у кризовому стані, що характеризується низькою продуктивністю праці, скороченням посівних площ і збитковістю виробництва сільськогосподарської

продукції, тому необхідна активізація їх інноваційної діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми інноваційної діяльності є дуже різноманітними: вони стосуються загальнотеоретичних питань інновацій і науково-технічного прогресу, розвитку інноваційних процесів у суспільстві, оцінки наукового потенціалу, організації виконання наукових досліджень і розробок, економічної ефективності інновацій, інноваційної політики тощо. Висвітленню різних аспектів інноваційної діяльності присвячені роботи: Бернар І. [2], Дем-

чишак Н.Б. [9], Жила І.В. [5], Жидяк О.Р. [11], Захарін С.В. [6], Івченко Н.М. [7], Коллі Ж.К. [2], Комарова А.І. [8], Крупка М.І. [9], Макаров М.О. [10], Музика П.М. [11], Савицька О.П. [12], Савицька Н.В. [12] та ін.

Публікації, присвячені оцінці інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах, стосуються переважно проблем відтворення, ефективності організаційних форм господарювання, визначення економічної ефективності нових сортів сільськогосподарських культур та технологій виробництва. Питання щодо впровадження інноваційних стратегій у діяльність підприємств сільського господарства та надання оцінки новітнім формам господарювання потребують подальших теоретико-практичних розвідок, що й надало поштовх для проведення дослідження у даному напрямку.

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ПРОБЛЕМИ

Результати аналітичного опрацювання наукових досліджень спеціалізованої літератури [5—9], показують, що на сьогодні залишаються невирішеними теоретичні, методологічні, методичні і практичні питання, пов'язані з окремими аспектами впровадження інноваційних форм господарювання підприємствами сільського господарства.

Важливість інноваційної діяльності для забезпечення виходу сільськогосподарських підприємств з кризи, підвищення економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та недостатня вивченість проблеми визначили мету цього наукового дослідження та його завдання.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних основ і практичних рекомендацій з формування та реалізації стратегій інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Зважаючи на мету статті головним завданням дослідження є визначення сутності та етапів формування стратегії інноваційного розвитку та розроблення методичних підходів щодо оцінки інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У зв'язку з динамічним розвитком сільського господарства та посиленням інтеграції України у міжнародний економічний простір, зростає конкурентна боротьба між підприємствами на ринку сільськогосподарської продукції. Тому нині актуальним є інтенсивне впровадження інновацій у сільське господарство, що сприятиме зростанню продуктивності праці, економії матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, зростанню обсягів виробництва тощо.

Нарощування темпів виробництва і забезпечення конкурентоспроможної продукції в сільському господарстві регіону вимагають глибоких досліджень резервів зростання, зміни структури потреб, подальшого вдосконалення міжгосподарських зв'язків [5, с. 72].

Формування ефективного управління товарним виробництвом сільськогосподарських підприємств Черкаської області передбачає нові підходи до оцінки організаційно-економічних умов виробництва, конкурентних позицій сільськогосподарських товаровиробників, кон'юнктури аграрного ринку в регіоні.

За даними звітів фінансово-економічного стану сільськогосподарських товаровиробників, рентабельність (з урахуванням субсидій) за 2016 рік склала 7,1% проти 6,8% в 2015 році. Питома вага прибуткових господарств в загальній чисельності сільськогосподарських організацій склала 82% (на 15,1 підпункт більше, ніж у попередньому році) [3].

Аналіз за культурами показує, що у сільгоспдприємств рентабельність виробництва і реалізації зерна в 2016 році склала 10,6%, соняшнику — 3,8%, картоплі — 15,3%, м'яса — 1,5%, молока — 3,6%, яєць — 66% [4].

Низька прибутковість сільськогосподарських товаровиробників посилює ймовірність прояву різного роду ризиків, розширює і загострює питання ефективного функціонування АПК і його базової галузі — сільського господарства на всіх рівнях управління. Саме тому не забезпечуються необхідні відтворювальні можливості галузі, і основна частина сільськогосподарських товаровиробників не може використовувати досягнення науково-технічного прогресу для підвищення ефективності та конкурентоспроможності їхньої продукції, здійснення техніко-технологічної модернізації виробництва.

За даними Державної служби статистики України, в 2016 році індекс виробництва продукції сільського господарства в порівнянних цінах в господарствах усіх категорій становило 106,4% (105,1% до плану), в тому числі рослинництва — 111,3%, тваринництва — 103,0% проти планових відповідно 104,0% та 106,1% [3].

Сільськогосподарські товаровиробники Черкаської області зіштовхуються з проблемами фінансової нестабільності, відсутності механізмів регулювання міжгосподарських зв'язків в сферах регіонального агропромислового комплексу, управління рухом товарів.

Назріла нагальна потреба розробки, здійснення системи заходів, спрямованих на вдосконалення виробничо-збутової діяльності сільськогосподарських організацій регіону, створення на основі нових підходів, вирішення проблем ефективного їх функціонування на аграрному ринку. У зв'язку з цим стає актуальною розробка стратегічних напрямків розвитку аграрного виробництва, що враховують специфічні особливості функціонування господарств в ринковому середовищі.

Підвищення економічної ефективності виробничо-збутової діяльності є визначальним для сільськогосподарського підприємства при розробці стратегії розвитку аграрного виробництва [10, с. 28].

На нашу думку, для визначення ефективності функціонування сільськогосподарського підприємства в ринковому середовищі слід використовувати систему показників, які розділено на дві підгрупи: показники економічної ефективності і показники соціальної ефективності. До першої підгрупи нами віднесено індивідуальні показники (фондовіддача, собівартість і ін.) і узагальнюючі (прибуток, частка ринку, рентабельність використання коштів організації та ін.). До другої групи — індивідуальні показники (зростання середньої заробітної плати, підвищення рівня освіти, підвищення рівня зайнятості тощо) й узагальнюючі (задоволеність покупців і постачальників, підвищення рівня довіри, наявність стійких взаємозв'язків і ін.).

Вибір стратегічних позицій сільськогосподарського підприємства здійснюється після оцінки привабливості стратегічних зон господарювання (СЗГ), яка заснована на принципах:

- глобального прогнозу соціально-економічних умов;
- ступеня нестабільності у цій зоні;
- екстраполяції тенденцій зростання та рентабельності у розглянутих СЗГ;
- аналізу факторів, що визначають попит та оцінку можливих змін за сформованих тенденції попиту;
- за допомогою балів інтенсивності проводиться оцінка змін тенденцій зростання, коригування екстраполяції за допомогою оцінки загальних змін;
- оцінки можливих змін у тенденціях рентабельності;
- поєднання перспектив зростання Y , рентабельності R і можливого рівня нестабільності Z/I дає можливість отримати загальну оцінку привабливості СЗГ у майбутньому; N — несприятливі тенденції; G — сприятливі тенденції.

Оцінку майбутньої привабливості СЗГ (A_{sam}) можна вивести за формулою:

$$A_{sam} = aY + \beta R + \gamma N + \delta G \quad (1),$$

де a, β, γ, δ — коефіцієнти відносного внеска кожного чинника. Їх сума дорівнює одиниці.

На сучасному етапі розвитку для підприємства, при всьому різноманітті цілей, домінуючим стає досягнення найкращих економічних результатів, прагнення до вилучення найбільшої величини прибутку з урахуванням довгострокової перспективи розвитку [11, с. 122]. З урахуванням цього в якості вихідного кількісного критерію ефективності виробництва використовується річна норма прибутку на вкладений капітал:

$$P = Ч/V = (O - П)/V \quad (2),$$

де P — норма прибутку на вкладений капітал, %;

$Ч$ — чистий прибуток (річна) за вирахуванням податків, грн;

V — вкладення у капітал, щоб забезпечити отримання прибутку, грн;

O — річний обсяг виробництва продукції у продажних цінах, грн;

$П$ — повна собівартість річного випуску продукції, грн.

Розрахункові значення норми прибутку можуть змінюватися в залежності від структури капіталу, рівня прогнозованих цін на продукцію, обсягу попиту та інших факторів. Обраний критерій ефективності виробництва у вигляді норми прибутку на капітал застосований для порівняння різних варіантів розвитку окремо взятого сільськогосподарського підприємства.

Для більш точного розрахунку внутрішнього коефіцієнта ефективності використовується метод ітераційного підбору його чисельних значень в часі. Показник терміну окупності характеризує інтенсивність повернення витрачених коштів на певному інтервалі часу після їх вкладення:

$$O = V/Ч \quad (3),$$

де O — термін окупності капітальних вкладень, років;

V — вкладення у капітал, щоб забезпечити отримання прибутку, грн;

$Ч$ — чистий річний прибуток за вирахуванням податків, з урахуванням амортизації, грн.

Максимальний грошовий відтік — це найбільш негативне значення чистої поточної вартості, розрахованої наростаючим підсумком. Цей показник відображає загальну вартість підприємницького проекту і пов'язує її з джерелами фінансування витрат. Точка (норма) беззбитковості — це мінімальний розмір партії продукції, що випускається, при якому досягається "нульовий прибуток", тобто рівність доходів від продажів й витрат виробництва. Подальше збільшення обсягу продажів зумовлює появу прибутку. При аналізі стану аграрного виробництва в збиткових сільськогосподарських організаціях використовується точка беззбитковості, яка вираховується графічним та аналітичним способами. Графічно точка беззбитковості знаходиться на перетині ліній обсягу продажів й повних витрат виробництва (у розбивці останніх на постійні й змінні величини). Аналітично точка беззбитковості визначається за формулою:

$$N_b = I_{const} / (P_p - V_{costs}) \quad (4),$$

де N_b — точка (норма) беззбитковості за обсягом реалізації продукції в натуральних одиницях;

I_{const} — сумарні постійні витрати виробництва;

P_p — питома ціна продукції, грн;

V_{costs} — питома змінні витрати виробництва, грн.

На основі прибутку розраховані такі відносні показники, як рентабельність загальна, яка розраховується як відношення прибутку до середньорічної вартості основних і нормованих оборотних виробничих фондів, рентабельність основного капіталу, рентабельність власного капіталу.

Для сільськогосподарських підприємств важливо мати такий склад аграрного асортименту, який забезпечує протягом тривалого періоду постійне перевищення доходів над витратами, тобто вирішення їх стратегічних цілей і завдань. Після визначення наборів СЗГ, у яких сільськогосподарське підприємство може більш ефективно забезпечити собі конкурентну перевагу за рахунок сприятливих умов функціонування, конкретизується стратегія дій з організації у рамках обраної СЗГ.

Для отримання максимального прибутку виробників необхідно вибрати такий обсяг виробництва (саме він і є оптимальним), при якому різниця між отриманим доходом (виручкою) і витратами була б найбільшою. Для вирішення завдання оптимізації виробництва з метою максимізації прибутку найзручніше оперувати середніми і граничними величинами [9, с. 27]. Максимізації прибутку буде досягнуто при дотриманні умови:

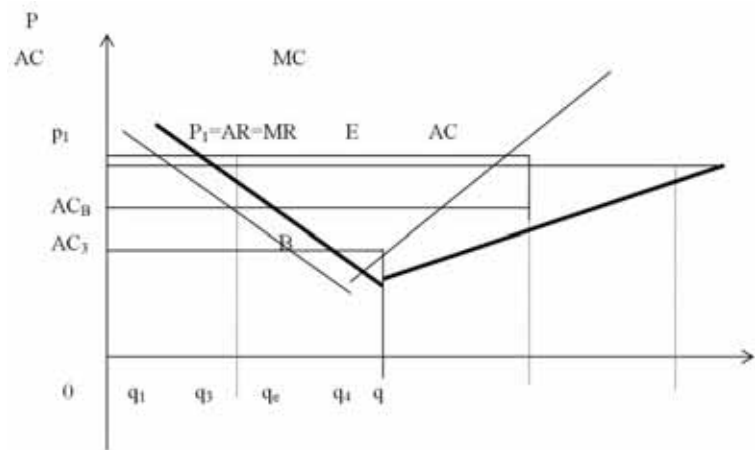
$$MR = MC \quad (5),$$

де MR (marginal revenue) — граничний дохід;

MC (marginal cost) — граничні витрати.

Такий підхід до проблеми підвищення ефективності функціонування галузі дає змогу уточнити критерій ефективності виробництва сільськогосподарського підприємства і сформулювати його так: максимізація прибутку у розрахунку на одиницю сільськогосподарських угідь при мінімумі витрат. Дане правило ілюструється на графіку (рис. 1), де p (price) — ціна, q (quantity) — кількість продукції; MC (marginal cost) — граничні витрати; AC (average cost) — середні витрати; AP (average revenue) — середній дохід; MR (marginal revenue) — граничний дохід.

При вирішенні питання, яку кількість продукції слід виробляти, необхідно порівнювати граничний дохід (MR) з граничними витратами (MC) кожної наступної одиниці продукції. Якщо MR (граничний дохід у даному випадку дорівнює ціні p_1) більше MC, то слід нарощувати обсяг виробництва, оскільки приріст доходу буде більше, ніж приріст витрат, а отже, буде збільшуватися прибуток. І навпаки, якщо граничні витрати стають більше граничного доходу (в даному випадку ціни p_1), то прибуток буде зменшуватися. Максимум прибутку буде отримано при обсязі виробництва q_e , при якому досягається рівність $MR = MC$ (перетин кривої MC і лінії $p_1 = AR = MR$). Графічно обсяг прибутку дорівнює площі прямокутника $p_1 E B A C B$. При виробництві продукції в кількості менше q_1 або більше q_4 господарство буде нести збитки, так як в цих випадках граничний дохід (в даному випадку ціни p_1) виявиться менше середніх витрат AC. Господарство отримує економічний прибуток, виробляючи продукцію в інтервалі від q_1 до q_4 .

Рис. 1. Графік максимізації прибутку сільськогосподарського підприємства

Джерело: побудовано автором на основі проведених розрахунків.

ВИСНОВКИ

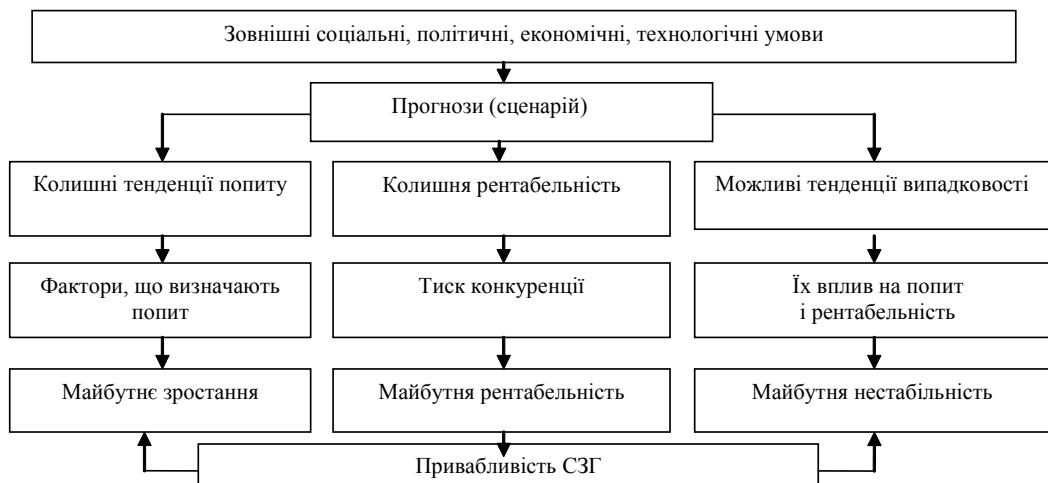
Сутність стратегій сільськогосподарських товаровиробників полягає у тому, що стосовно конкретної галузі, регіону, господарюючому суб'єкту ставиться певна мета, для досягнення якої розробляються комплекс заходів і система заохочувальних заходів щодо їх реалізації, які поширюються тільки на учасників таких програм при виконанні ними відповідних зобов'язань для досягнення поставленої мети. Вказаний алгоритм дій дає змогу на принципах взаємовигідного поєднання економічних інтересів вирішувати цілий комплекс питань в системі взаємовідносин держави і конкретного товаровиробника в умовах функціонування ринкових відносин.

Таким чином, ринкові умови господарювання вимагають своєчасної економічної оцінки процесів, що відбуваються в сферах виробництва і збуту продукції в сільськогосподарських підприємствах, найбільш повного виявлення і використання резервів підвищення якості і конкурентоспроможності виробленої ними продукції, обґрунтованого визначення стратегічних напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва в господарюючих суб'єктах.

Пропоновані стратегічні цілі і завдання для господарюючих суб'єктів з різним рівнем розвитку, рекомен-

Процес формування стратегічних напрямків розвитку аграрного виробництва починається з пов'язування глобальної і локальних цілей сільськогосподарського підприємства. Процес виявлення стратегічних завдань сільськогосподарськими підприємствами схематично зображено на рисунку 2.

Сам процес визначення стратегічних напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва проходить у три етапи. Перший етап — це постановка проблеми та прийняття рішення про необхідність розробки такої стратегії; другий — формування проекту стратегії і її твердження органами управління; третій — управління реалізацією стратегії, контроль за ходом її виконання та коригування. На першому етапі розробляються пропозиції в узагальненому вигляді. На другому етапі пропонуються способи вирішення проблеми. На третьому етапі встановлюються терміни реалізації необхідних заходів, визначається потреба у фінансових ресурсах і джерела їх забезпечення.

Рис. 2. Процес виявлення стратегічних завдань сільськогосподарськими підприємствами

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження.

дації щодо системи заходів, спрямованих на стале функціонування сільськогосподарських підприємств регіону з обмеженими ресурсними можливостями, можуть допомогти господарствам вирішувати питання максимізації рентабельності використання власних і залучених коштів, формування ефективної цінової політики у господарствах, своєчасного виявлення кризових тенденцій та профілактики неспроможності сільськогосподарських підприємств регіону.

На регіональному рівні основним напрямом забезпечення ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств повинна стати реалізація інноваційних проєктів у сільськогосподарських підприємствах, які забезпечать перехід на нові технології виробництва сільськогосподарської продукції. Для забезпечення економічної ефективності сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати інноваційну стратегію розвитку, суть якої полягає у прискореному переході на нові інтенсивні технології сільськогосподарського виробництва і тісній співпраці з науковими установами.

Подальші дослідження, на нашу думку, слід проводити у напрямку розробки та впровадження новітніх форм і методів економічної оцінки використання стратегій управління в діяльності підприємств сільського господарства, що сприятиме подальшому розвитку галузі на державному та регіональному рівні.

Література:

1. Закон України "Про інноваційну діяльність", № 5460-VI (5460-17) від 16.10.2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Бернар И. Толковый экономический и финансовый словарь. Французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология / И. Бернар, Ж.К. Колли; пер. с франц. — М.: Международные отношения, 1994. — Т. 1. — 1725 с.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015—2020 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16025>
5. Жила І.В. Організація обліку інвестиційної діяльності інститутів спільного інвестування / І.В. Жила // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 11 (черв.). — С. 71—73.
6. Захарін С.В. Перспективи фінансування інвестиційної інноваційної діяльності у галузях промисловості споживчого сектору економіки / С. В. Захарін // Проблеми науки. — 2012. — № 2. — С. 14—19.
7. Івченко Н.М. Державне регулювання інвестиційної діяльності: сучасний стан та перспективи розвитку / Н.М. Івченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Фінанси і кредит". — 2012. — № 2. — С. 24—26.
8. Комарова А.І. Регулювання інвестиційного розвитку України та міжнародний досвід / А.І. Комарова // Правосуддя — гарант у сфері економічно-правових відносин. — 2013. — Т. № 21 (1). — С. 147—151.
9. Крупка М.І. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Ук-

раїні / М.І. Крупка, Н.Б. Демчишак // Фінанси України. — 2012. — № 2. — С. 26—37.

10. Макаров М.О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні / М.О. Макаров // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 8 (квіт.). — С. 27—29.

11. Музика П.М. Суть та особливості форм господарювання у сільському господарстві в ринкових умовах / П.М. Музика, О.Р. Жидяк // Наук. вісн. НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.1. — С. 120—124.

12. Савицька О.П. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні / О.П. Савицька, Н.В. Савицька // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". — 2011. — № 714. — С. 391—398.

References:

1. Zakon Ukrainy (2011), "Pro innovatsiynu diyal'nist'" [On Innovation Activity]. Verkhovna Rada of Ukraine, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Accessed 10 December 2017).
2. Benar, I. (1994), *Tolkovyy ekonomicheskyj y finansovyj slovar'* [Explanatory economic and financial dictionary], vol.1, International Relations, Moscow, Russia.
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine], [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 December 2017).
4. Yedyna kompleksna stratehiia ta plan dij rozvytku sil's'koho hospodarstva ta sil's'kykh terytorij v Ukraini na 2015—2020 roky [Integrated Strategy and Action Plan for Agricultural and Rural Development in Ukraine for 2015—2020], Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, 2015, [Online], available at: <http://minagro.gov.ua/node/16025>. (Accessed 10 December 2017).
5. Zhyla, I.V. (2012), "Organization of accounting of investment activity of joint investment institutions", *Investytsii: praktyka ta dosvid*. vol.11, pp. 71—73.
6. Zakharin, S. V. (2012), "Prospects for financing investment innovation in the industries of the consumer sector of the economy", *Problemy nauky*, vol. 2, pp. 14—19.
7. Ivchenko, N.M. (2012), "State regulation of investment activities: current state and prospects of development", *Visnik Sums'kogo derzhavnogo universitetu*. Ser. Finansy i credit, vol. 2, pp. 24—26.
8. Komarova, A.I. (2013), "Regulation of investment development of Ukraine and international experience", *Justice — guarantor in economic relations*, vol. 21 (1), pp. 147—151.
9. Krupka, M.I. and Demchyshak, N.B. (2012), "Analysis of formation and use of financial potential of investment activity in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 2, pp. 26—37.
10. Makarov, M.O. (2009), "Features of implementation of innovation policy at the regional level", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 8, pp. 27—29.
11. Muzyka, P.M. and Zhydiak, O.R. (2010), "The essence and peculiarities of business forms in agriculture in market conditions", *Nauk. visn. NLTU Ukrainy*, vol.20 (1), pp.120—124.
12. Savitska, O.P. and Savitska, N.V. (2011), "State regulation of investment processes in Ukraine", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'viv's'ka politekhnika"* vol. 714, pp. 391—398.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2017 р.